

AQUILEIAI CHROMATIUS: MÁTÉ-EVANGÉLIUMHOZ ÍRT KOMMENTÁR

CSIGI PÉTER (FORD.)

PROLÓGUS

1. Jóllehet üdvösségünk és hitünk szent titkát valamennyi isteni írás tartalmazza, mégis az evangélium hirdetésében kiváltképpen benne foglaltatik, mivel ezen keresztül tárulkozik fel az égi titok rejtelve, akárcsak az Úr szenvedésének és feltámadásának teljes misztériuma. Az evangéliumnak, mivel négy könyvre oszlik, több szerzője is van: Máté, Márk, Lukács és János. Őket a Szentlélek előképekkel látta el, és előzetesen elrendelte ennek az isteni munkának a szolgálatára, ahogyan azt Szent Lukács maga írja: „Mivel bizony sokan próbálták meg elbeszélni azokat a dolgokat, amelyek közöttünk mentek végbe” (Lk 1,1). Úgy tűnik pedig, hogy Isten segítségével és a Szentlélek kegyelméből elsőként Máté írta meg az evangéliumot, majd ezt követően Márk és Lukács, és végül mindannyiuk közül legkésőbb János, miután Patmosz szigetére vonult vissza az őt korábban száműző Domitianus császár halála után. Miután ezen a szigeten letelepedett, és megírta a *Jelenések könyvét*, úgy látta jónak, hogy egy evangéliumot is írjon a különféle tévtanok miatt, amelyek az ördög ösztönzésére már kezdtek elburjászani.

2. Máté meg János is a tizenkét apostol közé tartozik. Ők nemcsak szenvedése előtt jártak együtt az Úrral, hanem feltámadása után is negyven napon át. Ők azok, akik mindent pontosan elbeszélnek, amit láttak és hallottak, ahogy azt János tanúsítja a levelében, amikor azt írja: „Ahogy hallottuk, és a saját szemünkkel láttuk, kezünkkel tapintottuk az élet Igéjét: ezt hirdetjük nektek” (1Jn 1,1-3). Márk pedig Péter tanítványa és tolmácsa volt. Ő az Urat test szerint ugyan nem látta, de az égi kegyelemtől elárasztva és a Szentlélekkel eltelve maga is evangéliumot írt. Lukács sem látta testben az Urat, de mivel a törvényben igen járatos volt, mint olyan ember, aki Pál apostolt mindenkor kísérete, az Isten kegyelmétől kitanítva gondosan előadta az *Apostolok cselekedeteit*, és saját néven evangéliumot írt, amelyben sorjában elmondja az eseményeket kezdettől fogva, amint az apostolokkal való kapcsolata révén tudomására jutott, ahogyan arról ő maga tesz említést: „Amint áthagyományozták nekünk azok, akik kezdettől fogva vele voltak, és a beszédjének szolgálói lettek” (Lk 1,2).

3. Ennek a négy evangélistának tehát szilárd és múlhatatlan tekintélye van, mint-hogy mindent egy valakinek a vezetésével írtak meg, s jóllehet meghatározott okból

különféleképpen adják elő a kezdeteket, mégsem térnek el egymástól semmiben, mivel mindegyikük ugyanúgy értelmezi a hitben az Úr megtestesülését, születését, szenvedését, feltámadását és kettős eljövételét is. Mivel pedig az evangéliumokról igyekszünk beszélni, ezért éppen az ügy és a tárgy iránti odaadásunk int minket arra, hogy az evangéliumok előre jelzett igazságát is bizonyítsuk az ószövetségi törvényből, ahogyan azt az apostol is írja: „a törvény a jövendő javak árnyéka” (Zsid 10,1), hiszen semmilyen új dolog nem tud régiek híján fennállni, s a régieknek sincs szilárdsága az új dolgok nélkül. Mindezekről többet majd a maga helyén, amikor a két szövetségről lesz szó.

4. Így tehát a négy evangéliumnak az előképe és a száma a törvényben és a Prófétákban egyértelműen meg van írva. Például a négy folyóban, amelyek egyetlen forrásból fakadnak az Édenből (vö. Ter 2,10) vagy az ékkövek négyes rendjében, amelyeket Áron viselt a főpapi ruháján a melle fölé elhelyezve (vö. Kiv 28,15-21), vagy annak a tizenkét ökörnek a négyes felosztásában, amelyeket Salamon állíttatott a templombéli „bronztenger” alá (vö. 1Kir 7,25). Ezekben mindben kétségkívül az eljövendő igazság mintái láthatók. Ezért a tisbei Illés is – mivel a Szentlélek által pontosan tudott az elkövetkező evangélium hirdetésének titkairól –, midőn a népet a tévelygéstől megszabadította, és a bálványoktól Istenhez fordította, azután, hogy ráarkta a fára az egészen eléggő áldozatot, négy korsó vizet locsolt rá az áldozatra, amelyet felajánlott, majd mindezt háromszor tette meg, és aztán tűz hullott alá az égből (vö. 1Kir 18,34–38), hogy már akkor megmutassa a jövendő remény képmását: ez pedig a kereszt titka, az evangéliumok száma, a keresztség kegyelme és a Szentháromságban való hit. Ebben a hitben mutatunk be mi, megkeresztelték az Istennek méltó áldozatot úgy, hogy égből jövő tűz van segítségünkre, vagyis a Szentlélek, akinek az adományát ajándéku kapjuk.

5. De még nyilvánvalóbban és egyértelműbben találjuk Ezekiel prófétánál ugyanezt a négy evangéliumot a négy élőlény képében, akiknek az arcát is, alakját is leírja. „Arcuk emberi archoz, oroszlán arcához, bika arcához és szárnyaló sas arcához hasonlított” – mondja (Ez 1,10). Akárhogy is, ezekben egyértelműen a négy evangélista előképe van meg, akik jóllehet különböző arccal vannak ábrázolva, mert mindegyiküknél más a kezdet, ennek ellenére igehirdetésükben nincs eltérés. Sőt amikor ez a próféta azt mondja, hogy mindegyiknek sajátos arca van, és azt állítja, hogy mindnek külön-külön négy égi arca van, ez azt jelenti, hogy minden egyes élőlénynek négy arca van. Ennek értelme pedig nem homályos, mivel ez azt jelenti, hogy az evangélisták egyenként mindent elmondtak és együttesen ugyanazt. Jóllehet észjárásukban meghatározott oka van annak, hogy arc vagy szám szerint különböznek és elkülöníthetők egymástól, igehirdetésük egységessége mégis elszakíthatatlanná és elválaszthatatlanná teszi őket, mivel mindegyikben külön-külön minden megtalálható, és a teljesség mindben. De arcuk különbözőségét jól meg kell értenünk és meg kell ismernünk. „Emberi arc, oroszlánarc, bikaarc és szárnyaló

„sas arca” – mondja. Az emberi arc a Máté szerinti evangéliumot jelenti, ember arcát azért, mert Máté az Ūr test szerinti születésétől kezdi elbeszélését, amikor így szól: „Jézus Krisztus, Dávid fiának, Ábrahám fiának nemzetségtáblája”, és így tovább (Mt 1,1). Ezáltal Jézus emberi születésének eredetét adja hírül. Emiatt tehát ezt az emberi arc mutatta meg. Az oroslán arca a János szerinti evangéliumot jelenti, mivel amíg a többi evangélista azt mondja, hogy Krisztus, a mi Istenünk a test felvétele után emberré lett és szűztől született, addig János mindjárt beszéde kezdetén Jézus időtlen és isteni születését teszi nyilvánvalóvá, amikor így szól: „Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige”, és így tovább (Jn 1,1). E szavakkal, mint oroslán, morog a hatalmas istenség hirdetője, hogy elrettentse az eretnekeket.

6. Ezekről az élőlényekről a *Jelenések könyve* is hasonlóképpen beszél, ám gondosan utána kell járnunk annak, hogy miközben Ezekiel próféta először az emberi arcot említi, és azután az oroslánét, a *Jelenések könyve* miért fordítja meg a sorrendet, s mondja elsőnek az oroslánarcot: „orszlán arca és emberi arc” (Jel 4,7). Nem hagyhatjuk ugyanis figyelmen kívül azt, hogy ez nem véletlenül, hanem meghatározott ok miatt van így. Máté ugyanis azért első a sorrendben a prófétánál az emberi arccal, mert elsőként ő írt evangéliumot. A *Jelenések könyvében* János azért kerül előre, mert igehirdetésének emelkedettsége által minden kezdeten túllép, ugyanis az időtlen és az Atyával egy-örökkévaló Fiút hirdeti. Tehát amennyivel hátrébb helyezi Jánost az idő vagy a sorrendiség, a hit tekintetében annyival inkább elsőnek számít, mivel csakugyan ismerte az isteni titok rejtett dolgait az, aki az Ūr keblére hajtotta a fejét. De nem vesz el az semmit a többi evangélistától, hogy János a hit okán az élre került, mivel mindannyian egy és ugyanazon Lélekkel átítatva, az egyház tökéletes építésére meggyőzően és tökéletesen írtak az Ūrról. Az elkövetkező idők sok és különféle eretneksége miatt pedig mindegyik evangélista íróvesszejét úgy igazgatta a Szentlélek, hogy mindnyájuk által a mennyei hit teljes és tökéletes titkát megmutassa, s így az igazság összes ellenfelét megcáfolja. Végül is azokkal a nyomorultakkal, akik tagadják, hogy Isten Fia a mi üdvösségünkért szűztől született, mivel úgymond méltatlannak ítélik ezt Istenhez, rögvest szembeszáll a Szentlélek Máté és Lukács által, akik révén egyértelműen kinyilvánítja az Ūr test szerinti születését, a szūzi fogantatást és szūlést is. Akik pedig Isten Fiának valódi istenségét és örökkévalóságának meghatározatlan természetét merészeli káromolni, és tagadják, hogy ő az Atya egyszülötte és valóságos Isten, és hogy mindig az Atyával volt, velük azonnal szembeszáll Szent János és Márk, akik elítélik ezt a hitetlen istenkáromlást, amikor már evangéliumaik kezdetén tanúsítják: Isten egyszülött Fia maga is Isten.

7. De míg mindennek gondosan utánajártunk, úgy tűnik, messzibbre előreszaldtam, mint ahogyan szándékoztam. Most térjünk vissza a sorrendünkhöz. Az oroslánarc, ahogyan fentebb elmondtam, Szent Jánost mutatja meg. A bika arcában a Lukács szerinti evangéliumot ismerhetjük fel, minthogy a törvény szerint ír, s ezért

Zakariás papságával kezdi a mondandóját: „Heródesnek, Júdea királyának korában élt egy Abia osztályából való Zakariás nevű pap, felesége pedig Áron leányai közé tartozott”, és így tovább (Lk 1,5). Ezért hát a bika alakja jelöli őt, mivel a törvény, amely szerint ő ír, a különböző áldozatok között – a jövődó igazság előképeként – azt parancsolja, hogy a nép bűneiért bikát ajánljanak fel. Ezért nem ok nélkül tesz említést egyedül ez az evangélista arról a hizlalt bikáról, amelyet a tékozló fiú ép-sége és visszatérte okán az ujjongó apa örömeire öltek le (vö. Lk 15,23). Szent Lukács azért említi ezt meg, hogy hirdesse: a mi Urunk és Megváltónk törvény előre jelzett előképének megfelelően az emberi nem bűnéért szenvedett, ahogyan azt a törvény előre jelezte. A szárnyaló sas arca a Márk szerinti evangéliumot jelenti, mert ő a prófétai tanúságtétellel kezdi szavait: „Jézus Krisztus, Isten Fia evangéliumának kezdete. Amint Izajás próféta megírta: Íme, elküldöm követemet színed előtt, hogy előkészítse utadat. A pusztában kiáltónak szava: Készítsétek az Úr útját, tegyétek egyenessé Istenünk ösvényeit!” (Mk 1, 1-3) És minthogy a sas gyakran a Szentlélek egyik alakjaként van említve, aki szólt a prófétákban, ezért a sas arcában Márk van előre jelezve. Ő beszéli el ugyanis egyedül, hogy a mi Urunk és Megváltónk, miután legyőzte a halált, visszaszállt a mennybe, vagyis visszatért az Atyához, ahogyan azt Dávid megmondta: „Kerubra fölhágva szállt tova, a szelek szárnyán suhant” (Zsolt 18,11).

8. Végül tehát, hogy megértsük, hogy a Szentlélek e hatalmas titok értelmét a négy evangélista között rendezte el, ezek az arcok a mi Urunk és Istenünk személyében találkoznak. Egyrészt felfogható embernek, a teste miatt, amelyet a szűztől vett fel, másrészt bikának, mert önmagát az Istenhez méltó áldozatként ajánlotta fel a mi bűneinkért, azután oroszlánnak is, erős bátorsága miatt, amellyel a halált diadalmasan legyőzte, miközben önmagában semmit sem engedett át a külső félelem támadásának, és végül sasnak is, mivel a szenvedés misztériumát beteljesítve, mint egy sas, az égbe szállt, zsákmányként magával víve az emberi testet, amelyet a mi torkunkból ragadott ki.

9. Zakariás prófétánál is hasonló módon olvassuk az evangélisták előre megmutatott számát, amikor ugyanerről így beszél a próféta: „látomást láttam” – mondja –: „Négy kocsi jött elő két hegy közül. A két hegy – mondja – érből volt. Az első kocsiba vörös lovak voltak fogva, a második kocsiba fekete lovak, harmadik kocsiba fehér lovak, a negyedik kocsiba pedig tarka és szürke lovak. Megkérdeztem az angyaltól, aki hozzám beszélt: »Mit jelentenek ezek, uram?« Az angyal így válaszolt: »Nem tudod, mik ezek?« Azt feleltem: »Nem, uram.« Így szólt hozzám. »Ezek itt az ég négy szele, akik az egész föld Urának színe előtt álltak.«” (Zak 6,1-5) Ez tehát a száma a harci kocsiknak. Ezért az ebből következő értelem, amelyet a prófétai megfontolás tár elénk, arra tanít minket, hogy ezekben az evangéliumi igazság előképét ismerjük fel. Így egyértelműen belátjuk, hogy ezekben a harci kocsikban is az evangéliumok vannak jelezve. De hogy mit jelentenek a négyféle

osztott lovak, azt ő világossá teszi, ahogy fentebb már említettük, mivel minden egyes evangéliumot mind a négyben és a négyet mindegyikben külön-külön kell értelmezni. Habár joggal tűnik úgy, hogy az evangéliumok igehirdetése négy részre van osztva, megkülönböztethetetlen tanításuk mégis egybecseng a hit egysége révén. Végül tehát, hogy nyilvánvalóan felismerjük, hogy azokban a harci kocsikban az evangéliumok vannak előre jelezve, amikor a próféta megkérdezi a hozzá beszélő angyaltól, hogy mik azok, ezt a feleletet kapja: „ezek itt az ég négy szele, akik az egész föld Urának színe előtt álltak”, és azt állítja róluk, hogy az Isten parancsára járnak körbe az egész földet. És hogy ne gondoljuk, hogy itt azokról a szelekről van szó, amelyek a földet körbefűjják, folyamokat hoznak létre és viharokat gerjesztenek – igen nagy ostobaság lenne ezt gondolni, mivel az isteni és örök dolgokra vágyakozó prófétának kizárólag égi dolgok tárultak fel – méltán teszi hozzá az Úr: „ezek azok, amelyek körüljárták a földet, és lecsillapították haragomat” (Zak 6,8). Azért mondja ezt, hogy világosan felismerjük: az isteni harag, amely az emberek bűnéből keletkezett, kizárólag annak az evangéliumnak a tanítása által engesztelődhet meg, amely bejárja az egész földkerekséget, és ezáltal ajándékol hozzá a bűnök bocsánatát és az emberi nem üdvösségét.

10. Az evangélisták számának az értelmét magának a világnak az elrendezése is magában foglalja: négy évszakot ismerünk ugyanis, amelyekkel körbefordul az év, és a föld négy sarkát, amelyekre örzőnek négy angyal helyeztetett, ahogy azt a *Jelenések könyve* leírja (vö. Jel 7,1).

11. És habár az evangélisták száma miatt négy evangéliumról beszélünk, mind-ezekben mégis csak egyetlen egy evangélium van, ahogy azt az Úr mondja: „ezt az evangéliumot hirdetni fogják az egész világon” (Mt 24,14). Nem evangéliumokról beszél, hanem csak evangéliumról. Erre mutat rá az apostol is, amikor így szól: „Ha valaki más evangéliumot hirdetne nektek, mint amit elfogadtatok, átkozott legyen!” (Gal 1,9 és 2Kor 11,4) Ezért nyilvánvaló, hogy az evangéliumnak négy könyve van ugyan, de ez a négy könyv egyetlen evangéliumnak számít. Így tehát nem kell előre ítélni, ha az evangéliumok száma vagy az elődöktől átvett megszokás miatt olykor „evangéliumokról” beszélünk, mivel úgy nevezük őket evangéliumoknak, hogy inkább a könyvek vagy az evangélisták számát jelöljük. Valójában egyetlen, az Úr és az apostol tekintélye szerinti evangéliumot vallunk és hiszünk.

12. Miközben szorgos igyekezettel és gondos fáradozással megpróbáltuk alátámasztani az evangélisták számát a próféták különféle tanúságai alapján, beszédem terjedelmesebbre sikeredett, mint terveztem. De most már hozzálátunk, hogy Máté evangéliumát, amennyire szerény tehetségünktől és közepes ékesszólásunktól telik, fejezetről fejezetre megtárgyaljuk – kevés érzellemmel és mértéktartó előadással.